

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. и 7.

У Сомбору за Јуни и Јули 1897.

Год. XXIX.

И С П И Т И

У СРБСКИМ УЧИТЕЉСКИМ ШКОЛАМА СОМБОРСКИМ на свршетку 1896/7. школске године.

Као што је поштованим читаоцима Школскога Листа познато у мушкој и женској учитељској школи сомборској отворен био 1. Септембра 1896. четврти разред, и тако ове 1896/7. школске године ова најстарија учитељска школа у Угарској и у србском народу проширена је са четвртим разредом.

Мушка учитељска школа смештена је још у Септембру 1895. у ново великољепно здање, које је Његова Светост Патријарх Србски Георгије Бранковић „народу србском“ поклонио, и у коме се налазе у горњем спрату четири школске дворане, професорска зборница и кабинет за географску збирку, а у дољњем спрату налази се физикални кабинет са хемичком лабораторијом, дворана за физикално експериментирање; дворана званична и писарница управитељева. Овде су такође смештене писмохранилица и књижница завода и служитељев стан.

Женска учитељска школа остала је за сада у просторијама старе учитељске школе и односно први разред њен је у великој кући сомборске српске црквене општине сомборске.

У обе учитељске школе делало је ове године 10 професора једна учитељица рада и кућарства, један стручни учитељ хармонијског појања и свирке, и три предавача од којих је један за краснопис и цртање, други за пољопривреду вртарство челарство и свиларство, а трећи за гимнастику. У мушкој учитељској школи уписано је било у почетку 1896/7. школске године и то у првом разреду 24; у другом 17; у трећем 13; а у четвртном 18; свега 72 приправника; Од ових је један приправник четвртог разреда одмах у почетку школске године на позив општине српске у Мађарском Чанаду отишао у то место за привременог учитеља, а један при-

правник првог разреда, купајући се у францовом каналу на опасном месту, 5. Јунија 1897. утопио се.

Остало је на свршетку ове школске године у сва 4 разреда 70 мушких приправника.

У женској учитељској школи уписано је било у почетку 1896/7. школске године, и то: у првом разреду 38; у другом 29; у трећећем 33; у четвртном 36; и тако свега 136 ученица. Од ових су две ученице првога разреда у течају школске године из завода својевољно и са дозволом својих родитеља иступиле; једна ученица трећега разреда оставила је школу 31. Маја и тако је остало на свршетку ове школске године у женској учитељској школи 133 приправнице.

Мушки су приправници сви Срби православне вере и рођени су у земљама круне Угарске.

Међу уписаним приправницама 134 су Српкиње православне вере; једна приправница трећега разреда је мађарица римске вере, а једна уписана приправница првога разреда, која је школу у Октобру оставила, немица римске вере.

Све приправнице владале су се примерно и похвално, школу су изузимајући случајеве болести, полазиле тачно и са неуморном ревношћу и оданошћу училе су све прописане науке.

Мушки приправници понајвише су се добро владали; али је међу њима ипак било неколико, који су особито у почетку школске године у школи и ван школе неуредно се владали; због чега су они опоменама, затвором и укором кажњени били. Од ових су се неки са свим поправили, а поједини, који своје мане нису могли сасвим оставити, добили су с тога из владања оцену „не свагда уредно.“

Разредни испит у четвртном разреду мушке учитељске школе држан је 25. маја, а у четвртном разреду женске учитељске школе 26. маја пре и после подне. Положили су га 17 приправника и 36 приправница, који су сви припуштени ка испитима за учитељско оспособљење, али је једна приправница четвртога разреда због болести сама од полагања испита за оспособљење одустала и са сведочанством о свршеном четвртном разреду, зарад опорављења здравља свога дому родитељском повратила се.

Писмени испити за учитељско оспособљење у обе учитељске школе, из српског и немачког језика из математике и природних наука, по темама достављеним од високог председништва Школскога

WWW.UNLIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.uibk.ac.at
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Савета држани су под надзором професорским, а из мађарског језика по задаћама, које је кр. школско надзорништво жупаније Бачке споразумио се дотичним стручним професорима означило, и под непосредним надзором помоћника кр. школског надзорника, и дотичних професора, — обављени су 27. 28. 29. 30. и 31. Јунија. — Задаће су понајвише добро и довољно израђене; само су неколико мушких кандидата немачке задаће погрешно израдили; чему се није чудити, јер се у грађанским и у средњим школама — из којих приправници овамо долазе, — немачки језик врло површно предаје, а у учитељским школама само се мало времена на предавање овог предмета одредити могло. Кандидати и кандидаткиње по свршетку писмених испита од 3—14. Јунија спремали су се за строге устмене испите, при којима је, по смислу високе президијалне наредбе Његове Светости Патријарха и председника Школскога Савета за председника испитног поверенства наменован високоблагородни господин Др. Ника Максимовић подпредседник и члан српско-народног црквено-Школског Савета, а за духовног члана овога поверенства наменован је најпречастнији господин Љубомир Купусаревић окружни протопресвитер сомборски.

У недељу 15. Јунија на Видов дан о свечаној служби божијој у парохијалних црквама сомборским по трећи пут ове школске године приступили су сви питомци и питомице овога завода, као и сви кандидати и кандидаткиње к светоме причешћу.

Закључни испити у три нижа разреда обе учитељске школе држани су сваки дан између 4. и 14. Јунија под председавањем од професорског збора одређених повереника.

Устмени испити за учитељско оспособљење мушких кандидата држани су 16. 18. и 20. Јунија пре и после подне као и 22. и 23. јунија пре подне.

Устмени испити кандидаткиња држани су 17. 19. 21. и 23. јунија пре и после подне.

Свечани испит из хармонијског појања, певања и свирке држан је, у присуству најодабраније публике у недељу 22. јунија после подне. Истога и сљедећих дана била је у једној дворани женске учитељске школе изложба ручног рада наших приправница, коју је укусно приредила госпођа Зорка Лудајићка рођена Гаванска учитељица женског ручног рада, и коју су велеуважене чланице задруге српкиња сомборкиња и многе друге госпође прегледале, и о раду ученица ове школе похвално се изјавиле.

По свршетку испита професорски збор под председавањем испитног поверенства установио је оцене и извршио оспособљење испитних кандидата и кандидаткиња, а управа је подписане дипломе оспособљених за учитељство кандидата и кандидаткиња, званично доставила славном кр. школском надзорништву жупаније Бачко-бодрошке, које је и при усменим испитима из мађарског језика лично присуствовало и своје белешке обашка водило. — Ово је учињено у смислу земаљског школског закона од 1879. и сходно штатуту за испите о учитељском оспособљењу одобреном од Всл. Школског Савета.

На празник св. апостола Петра и Павла после свечане службе божије у свето Ђурђевском храму држано је благодареније, а следећега дана 30. јунија прочитане су разреднице и објављено је оспособљење испитаних кандидата у 7 часова у мушкој а у 9 часова у женској учитељској школи и тиме је школска 1896/7. године у обе учитељске школе закључена.

По успеху у наукама на свршетку 1896/7. школске године оцењени су мушки приправници овако :

Од 23 приправника првога разреда показали су врло добар успех петорица и то: Константин Замуровић из Тиса Хиђоша, Лазар Терзин из Мартоноша, Светозар Радашин из Ловре, Стеван Кристић из Лаћарка, и Стеван Савин Лесковац из Старога Сивца; добар успех показали су осморица; подпуно довољан успех показао је један; недовољан успех из једнога или из два предмета показали су седморица, и ови могу у почетку 1897/8. школске године недовољне оцене поправити. Сасвим слаб успех показали су у првом разреду два ученика, који ће морати разред тај понављати.

Од 17 приправника другога разреда, показали су врло добар успех двојица и то: Јован Удицки из В. Кикинде и Радивој Петровић из Парага; добар успех показали су петорица, а довољан четворица; шесторица имају из једног или из два предмета недовољне оцене после два месеца поправити, и онда ће моћи у виши разред прећи.

Од 13 приправника трећега разреда показао је отличан успех Душан Живић из Српског Арадца; врло добар успех показали су; Григорије Мирковић из Пивница, Добривој Дриндарски из Идвора Петар Лекић из Баваништа и Петар Огњанов из Суботице. Са добрим успехом свршили су овај разред петорица, а са довољним тројица.

Строге испите за учитељско оспособљење полагали су 17 кандидата, од којих су шестнајест учитељско оспособљење добили. Од ових при испиту за оспособљење засведочили су отличан успех Сава Николић из Српске Неузине и Милан Моцић из Српскога Крстура. Са врло добрим успехом положили су испите за учитељско оспособљење: Спасоје Томић из Ст. Кера, Христифор Свирчевић из Суботице, Радивој Коларић из Шандора, Лазар Кекић из Опатовца, Сава Канурић из Жарковаца код Сомбора, и Петар Томић из Сомбора. Са добрим успехом положили су ове испите: Душан Каленић из Чуруга, Петар Милетић из Сирига, Мирослав Атанацковић из Сомбора, Ђорђе Врбашки из Старога Бечеја, Светислав Радојчић из Перлеза, Светислав Јовановић из Великог Средишта, и напослетку са довољним успехом положили су ове испите Михаил Предић из Немета, Миливој Загорица из Петрова Села, и Војин Жупански из Меленаца. Боривој Живковић упућен је да после тромесечне спреме поново полаже испит из црквеног појања.

У женској учитељској школи, од 36 приправница првога разреда показале су отличан успех осам приправница и то ове: Христина Ђорђевићева из српског великог Сентмиклуша; Милица Пандуровићева из Ирига, Даринка Радојчићева из Кузмина, Христина Рајкова из В. Кикинде, Милица Баргулова из Вел. Кикинде, Милена Ајвазова из В. Кикинде; Вукосава Константиновићева из Црвене Цркве, Јулијана Ђурчићева из Новог Сада. — Дванајест приправница свршише први разред с врло добрим, тринајест са добрим, а три са довољним успехом. Ни једна ученица овога разреда није показала ни из којег предмета недовољан успех.

Између 29 приправница другог разреда показале су отличан успех Анђелија Лукићева из Панчева и Зорка Јовановићева из Вршца; са врло добрим успехом свршиле су други разред Софија Савићева из Новог Сада, Софија Мрђанова из Сомбора, Вукосава Гајићева из Сомбора, и Јелена Милутиновићева из Черевиха. — Са добрим успехом свршише други разред девет, а с довољним успехом шест приправница. Шест приправница због недовољног успеха из једнога или из два предмета имају после два месеца испит понављати, а једна мора безусловно понављати други разред. Напослетку једна иначе отлична приправница која је не-испитана остала, има ће накнадно пред почетак идуће школске године разредни испит понављати.

Између 33 приправнице трећег разреда, показале су отличан

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

успех ове три: Даша Круљева из Мостара питомица српске црквене општине мостарске; Љубица Јовановићева из Митровице, питомица имовне општине б. петроварадинске пуковније и Анастасија Грађанска из Српског Милетића. — Врло добар успех показале су Александра и Јулија Петровићеве из В. Кикинде, Анђелија Иванишевићева из Крчедина питомица имовне општине б. петроварадинске пуковније, Ружица Деметровићева из Сарајева питомица православне српске црквене општине сарајевске, Видосава Јојићева из Тиса Сенмиклуша; Јулијана Миланковићева из Сомбора, Лепосава Благојевићева из Сомбора, Марија Ковачевићева из Сомбора, Марија Милутиновићева из Черевиха, Милена Мишићева из Дивоша, Милена Павловићева из Ср. Карловаца, Смиљана Добродолска из Черевиха, Милица Иванићева из Нерадина и Софија Радићева из Сомбора. — Са добрим успехом свршиле су трећи разред десет, а с довољним шест приправница.

За учитељице у српским народним школама проглашене су све кандидаткиње, које су писмене и устмене испите за учитељско оспособљење положили. Таквих је било 35.

Од ових положили су испите за оспособљење са отличним успехом: Софија Бошковићева из Попинаца, Јустина Дурса из Вршца, Марија Старчевићева из Руме, и Зорица Драгојева из Црепаје. Са врло добрим успехом положили су испите за оспособљење: Олга Дурса, Драгиња Станивуквићева и Катарина Јовановићева све три из Вршца; Катарина Ђурићева из Сурчина, Катарина Шилићева и Марија Јовановићева из Новог Сада, Анђелија Бугарска из Каменице, Ана Лигезанова из Новог Села код Панчева, Катарина Ђорђевићева из Вршца, Вукосава Николићева из Бачкога Брестовца, Даринка Стојановићева из Вршца, Иванка Малешевићева из Сомбора, Ирина Петровићева из Сент-Андреје, и Злата Протићева из Товаришева. — Са добрим успехом положили су испит за учитељско оспособљење Видосава Ђурчићева и Вјера Јагеровићева из Сомбора, Олга Думићева из Меленаца, Софија Шамбекова из Панчева, Вукосава Милетићева из Земуна, Ева Павковићева из Новог Сада, Зорка Кронићева из Сомбора, Јулијана Марићева из Стапара, Милица Момировићева, и Софија Павковићева из Сомбора. С довољним успехом положили су овај испит: Вјера Милашиновићева, Јелена Ђулинчева, Катарина Бранкова, Софија Станковићева и Љубица Ползовићева свих пет из Сомбора, а такође Јелена и Зорка Николићеве из Суботице.

По овоме дакле 4 кандидаткиње положили су испите за

оспособљење с отличним, 14 с врло добрим, 10 кандидаткиња с добрим и 7 с довољним успехом.

Благородни господин кр. школски надзорник жупаније Бачко-Бодрошке изволио је подписати и уз допис свој од 11. јулија по новом бр. 30. управи вратити дипломе за оспособљење 14 мушких кандидата и 17. женских кандидаткиња, а за три мушка кандидата и за 18 женских кандидаткиња вратио је њиме неподписане дипломе са изјавом, да ови после тромесечне припреме из мађарског језика могу поново полагати пред државним надзорништвом испит из мађарског језика, па ако том приликом покажу подпуно знање мађарског језика, онда ће и њихове дипломе подписати.

На основу тога издате су дипломе о учитељском оспособљењу овим испитаним учитељима: Мирославу Атанацковићу, Душану Каленићу, Сави Канурићу, Радивоју Коларићу, Петру Милетићу, Милану Моцићу, Сави Николићу, Михаилу Предићу, Светиславу Радојчићу. Христифору Свирчевићу, Петру Томићу, Спасоју Томићу, Ђорђу Врбашком, и Миливоју Загорици. Такође је подписана од државног надзорништва, и диплома Боривоја Живковића, која ће се истоме тек онда издати, кад из црквеног појања бар довољан успех покаже.

Дипломе за учитељичко оспособљење са подписом кр. школског надзорника издате су овим оспособљеним учитељицама: Софији Бошковићевој, Зорки Драгојевој, Олги Думићевој, Јустини Дурсиној Олги Дурсиној, Катарини Јовановићевој, Катарини Шилићевој, Катарини Ђурићевој, Катарини Ђорђевићевој, Марији Јовановићевој, Иванки Малешевићевој, Јулијани Марићевој, Вукосави Николићевој, Еви Павковићевој, Ирени Петровићевој, Драгињи Станивуковићевој, и Марији Старчевићевој.

Све остале оспособљене овом приликом учитељице, и три учитеља добиле су од управе сведочанство о оспособљењу за учитељство у српским народним школама, које важи само изван уже Угарске, и са којим сведочанствима они могу у Славонији, Хрватској, у Босни и Херцеговини и у другим српским покрајинама на балканском полуострву знање учитељско одправљати, а ако желе таково у ужој Угарској добити; то се морају предходно новом испиту *из мађарског језика* на овом заводу и у присуству кр. школског надзорника са успехом подвргнути, после чега ће им се диплома за оспособљење на српском и мађарском језику са печатом и

подписом кр. школског надзорника издати. Међутим се ове дипломе у писмохрани српских учитељских школа сомборских чувају.

В.

О РАЗНИМ ДЕЧЈИМ КАРАКТЕРИМА.

(По Сигисмунду Штерну.)

(Наставак.)

У главном има четири основна карактера. 1. *Слаб карактер*, који се без отпора предаје влади променљивих спољашњих утисака. 2. Тако исто *слаб карактер*, који се од првог разликује тим, што се утисцима из спољашњег света подаје с неком вољом и те утиске у себи задржава. То је карактер дубоког осећања. 3. *Површан карактер*, којег нешто изнутра гони да ради и ствара, само тај рад не покреће воља, него њим управља нешто с поља, те је тога ради изложен промени и несталности. 4. *Челик-карактер*, који ствара и ради из побуде свесне воље, на коју немају маха спољашњи утисци, те што једном смисли и започне, у том до краја истраје.

Од велике је користи за васпитање, да се особине ових главних карактера са разних страна промотре.

Слабост карактера, која се састоји у том, што душа прима у себе све, приступачна је сваком утиску, за сваком се струјом поводи, изложена је свакој промени, више пута нам изгледа као доброта срца и простодушност, а у истини је проста лакомисленост. Душевни слабић има за свашта смисла, узима учешће у свачем, наклоности и осећаје своје поклања сваком. Но његовим умом управљају чула, случај, а осећање му стоји под утецајем једнога тренутка. Слабост карактера као урођена особина већ код малог детета јавља се као тобожња доброта, јер су обично така деца спровођу сваког љубазна и пријатна, но осмејак и ведрина лица њихова је само одзрак туђег осмејка, ухо им дражи сваки пријатан глас, лете у загрљај свачијим раширеним рукама. Али око и осећање њихово не уставља се дуго на једном предмету или чељадету за то и не може да их сасвим обујми ватра каквог осећаја, која му управо даје вредност и постојанство. Тако мушкарчић или девојчица, код којих је слабост карактера већ у развитку, лако деле осећаје и расположење своје околине. Са радосним се радују а са тужним и несрећнима туже и плачу, њихове се очи лако заводне са суза брата или сестре. Боли их ако увреде оца или матер. Но сва ова чувства, не имајући дубљега корена у души, брзо свену као што

су лако и поникли, и у трену ока смењују се супротним осећајима. Тако исто лако је довести у јарост, пробудити у њима мржњу, завист, мрзовољу, ђудљивост и охолост. Ма каквим поводом готови су на свако неразумно уживање, ништа им није лакше него одумити што су мало час из најлепших побуда наумили. Слаб карактер заноси се врлинама других људи, али му недостаје снаге да по примеру својих обожаваоца ради. Човек а тако исто и женска слабога карактера има много називи пријатеља и пријатељица а ни једног правог пријатеља; са многима симпатишу, а никог не удостојавају верном и оданом љубављу. Непостојанство у осећајима и тежњама је битно обележје слабости душевне. Било душе слабих људи бије живо, али неправилно.

Тога ради се површни посматрач може лако завести, те слабост карактера оценити као окретност и свежину духа. Сила спољашњега утиска, којој се душевна слабостиња без отпора подаје, кадра је зар једном изненада захукати све тачкове осећања и мишљења чак и воље. У тренуцима таког узбуђења напрегне се дух и срце до необичне границе те слабост изгледа као топлина осећаја, хитрина мишљења, гвоздена воља. Но на мах настаје постаје потпуна млитавост и лабавост, чим са спољашњим утиском нестане унутрашњег узбуђаја. Видимо ли човека часом озбиљна а часом шаљива, час тужна а час весела, час разговорна а час мучаљива, нама се то лако падање из осећаја у осећај, из представе у представу чини као живост духа. Но бистро око види у том колебљивост и несталност срца, а никако слободну и свесну радњу душе.

Шта више слабост карактера меће на се руво јачине. Тако нпр. покорност, трпељивост и преданост у слабога карактера веома одудара од ових врлина у чврстих карактера. Покорност или попуштање туђој вољи у слабога карактера је више плод страха, кукавичлука и немоћи душевне а није као у јакога од своје воље и свесно и није му корен у савлађивању самога себе, које је највећи степен снаге душевне. Исто тако човек слабог карактера не отрпи ни неправду што му се хоће и из одрицања самога себе, као на прилику што чини племенита и чврста карактера жена ради кућевнога мира, него је трпеж духом слаба човека знак успаване отпорне снаге, а и привидна преданост божанској судбини не потиче из побожности, која слама и највећи бол.

Сем тога су и ово симптоми, који одају слабост карактера. Расположење у душевне слабостиње стоји у потпуној зависности од

www.snlb.rs

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNI
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

телеснога здравља његова. У колико тело има више моћи на душевни расположеј, у толико ће слаб карактер већма осетљивији бити на сваки бол или на сваку промену спољашњих утецаја. У опште ђудљивост детињу, неосновано, често мењање расположења, које се, ако за рана не сузбије, веома лако извргне у самовољност, пркос и у тиранску злоупотребу туђе доброте, ваља сматрати за поуздан знак карактерне слабости, а никако за чврстоћу воље и карактера. Самовоља је свакад чедо ђудљивости, несвесног расположеја душевног, којем слаба воља не може да одолева, а пркос је у ствари само одушка унутрашњег незадовољства самим собом. Сламати пркос, само не силом него доследним презирањем, значи јачати вољу детињу, јер се тим оно приморава, да обуздава себе и угушује своју ђуд. И прекомерна осетљивост је знак слабог карактера коју не треба побркати са племенитим честољубљем т. ј. тежњом за туђим поштовањем, него она потиче отуд, што не можемо да отрпимо туђу покуду. На послетку и наклоност к лажљивости треба сматрати за доказ слабости, јер је главан извор лажи страх и бојазан.

(Свршиће се.)

Сомбор.

Милутин Гавриловић, свештеник.

ПОЗИВ НА НАРОД СРПСКИ.

Епархијски Школски Одбор Пакрачки издао је позив ради скупљања прилога на оснивање и издржавање интерната у српској мушкој учитељској школи пакрачкој, који ми топло српском народу препоручујемо. Тај родољубивим жаром сачињени позив гласи овако :

ЧЕСТИТИ РОДЕ СРПСКИ !

„Богу узajмљује, ко сиромаху даје.“

Премудри.

Била је пријека православне цркве и српскога народа нашега у Хрватској и Славонији потреба, да се овде у Пакрацу поново отвори мушка учитељска школа наша.

Тој потреби удовољено је јесени 1894. године, и данас у три разреда своја броји учитељска школа овдешња до 60 ученика, по 20 од прилике у свакоме разреду. Ти ће ученици, ако да Бог, већ до године да отпочну као свршени приправници разидазити се по Хрватској и Славонији, и попуњавати наша по закону мјеста

учитељска, међу којима има празних, има попуњених учитељима римокатолицима, има попуњених неспособљенима нашим учитељима, а има опет попуњених и учитељицама мјесто учитељима, а то све за то, што није могло другачије да буде. Није било довољно оспособљених наших учитеља, па је онда било боље и овако, него ли никако; боље него школа празна, затворена са свим.

Како су прилике данас за школу у опште благопријатне, можемо се доста поуздано надати, да ће и наша обновљена учитељска школа овдешња, живити одсада љепшим, пунијим, самосвојнијим животом.

Ту наду даје нама и досадањи учитељске школе овдешње живот и рад, који је без сумње много допринио томе, да се умножи број ученика њених овако као што се умножио за ове прве три године од како се поново отворила.

Но да се та нада наша успуни што пре и потпуније, треба да ју потпомогне љубав наша, али не „језиком и ријечима“ него „дјелом и истином“ као што вели св. Апостол Јован.

Клирикални Карловачки фонд наш, подмирује све потребе учитељске школе овдешње — осим стана — и даје 1200 ф. годишње припомоћи приправницима њенима.

Толико даје годишње припомоћи приправницима и добровољнима прилозима честитих отаца наших основани препарандски фонд пакрачки, који по врх тога даје годишње 300 фор. а и више, на оправке богословска здања у коме је учитељска школа, и на разни намјештај њен.

Није томе давно, како се пружила прилика препарандском фонду нашем, да купи овде у мјесту zgodну, пространу двокатницу — досада болницу земаљску — са лијепим и пространјем унаоколо вртом, и тако је сада учитељска школа овдешња дошла до своје властите куће, које досада није имала. А како је иста двокатница пространа, у четворокуту, кога су двије стране дуге по 34 метра а друге двије по 37.5 метра, то је епархијски школски одбор овај тога мишљења, да би најбоље одговарало потребама овдешњима, да се иста двокатница удеси за интернат — завод, у коме би се учитељски приправници обучавали, а уједно имали у њему и стан и храну своју. Тиме би се помогло приправницима и материјално и морално.

Материјално, јер би у заводу имали приправници добар, чист, и уредан стан; добру, чисту и уредну храну, што сада ријетко који од њих да има, јер су скоро сви с реда сиротиња, који живи по-

највише од оно мало припомоћи што ју добивају из споменута два фонда, или са друге које стране у новцу, или у рани коју добивају њеки од приправника овде у мјесту по кућама са душама божјима, при чему ипак једно с другим пролазе као она сирота дјевојка, за коју вели народна пјесма наша:

„када руча онда неветера,
„кад састави ручак и вечеру,
„онда јој је рува недостало.“

А покрај материјалне имали би приправници од интерната помоћи и моралне, кад се узме, колика су данас на свијету искушења, и од чега све нема да брани младеж данашња срце своје и душу млађану, особито без добра, непосредна, непрекидна надзора у туђини, а к томе сиротиња, које се зло лијепи као знанца свога и друга радо и често.

Та су искушења кудикамо већа онде, гдје нема довољно за ученике подесних станова, као што је то случај и овде у мјесту. И зато је интернат за учитељске приправнике овдешње од пријеке потребе. Али откуда интернат основати и издржавати га?

Препарандски фонд овдашњи у куповање и поправке горње двокатнице и учитељски намјештај њен, утрошиће од своје главнице од прилике онај дио, који је доносио досада интерес што су га примали до данас приправници као припомоћ.

А и даље крњити главницу тога фонда, или само спријечавати и одсадашње напредовање његово, неби било савјетно. А клирикални фонд све ако и повећа садашњу припомоћ своју, то ипак неће моћи сам да подмири све трошкове интерната, који се мора основати према досадашњем рачуну за 80. приправника.

Њешто ће моћи и морати принијети и сами приправници, као што раде то њеки и сада, но при свему томе још ће доста недостајати до онога износа, који ће требати за толики број учитељских приправника, па откуда недостатак тај да се намакне? Епархијски Школски одбор овај тога је мишљења, да се недостатак тај може да намакне добровољнима прилозима имућнијих цркверних општина и појединих чланова православнога српскога народа нашега из Архидијецезе Доњокарловачке и Епархија Горњо-Карловачке и Пакрачке, јер те три Епархије наше имају, може се рећи, подједнаку корист од учитељске школе овдешње, а доследно томе биле би им подједнаке и дужности према тој заједничкој школи њиховој.

Ту заједницу њихову у учитељској школи овдешњој свједочи

WWW.UNILIB

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СРПСКА МУШКА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА У ПАКРАЦУ.
1896/7. школске године.

Навршила се ево и трећа година, како је Високи СЦНШколски Савет отворио мушку учитељску школу у Пакрацу и како је тиме Горња Славонија у својој средини стекла српски средњи завод. Сваке је године до сада отворен и разред, па ће тако почетком идуће школ. године бити отворен и разред четврти. Тиме ће школа бити потпуна и већ до године у јесен почеће се први њени питомци као учитељи разилазити на све крајеве Српства, где нам свуда још увек треба много и много просветних радника.

Ове је школске године пакрачка српска учитељска школа имала само прва три разреда. Била је смештена у здању, које је власништво Богословскога фонда Епархије Пакрачке. У том су здању биле три довољно простране школске дворане, зборница, соба за збирке и учила, соба за библиотеку, соба за механичке радње и подворников стан. Намештај је сав нов и подесан, набављен из пре-парандијскога фонда. —

У почетку школске године деловали су на заводу ови наставници: Јован Ћурић, професор и пр. управитељ; Јован Константиновић, катихета; Никола Шумоња, професор и Јован Кнежевић, суплент. — 29. новембра (11. дец.) отргну смрт заводу управитеља Јована Ћурића, а Вис, Школ. Савет повери управу Николи Шумоњи. — Уједно постави Вис. Школ. Савет на испражњену катедру математике и физике Стевана Јовића, дотадашњег професора сомборске учитељске школе.

Школски предмети били су међу наставнике подељени овако: Ник. Шумоња предавао је педагогику, историју, географију у I. и II. разр., музику, и руководио је практични рад у већбаници; Јов. Константиновић науку вере, црквено-словенски језик, црквено појање, економију и српски у I. разр.; Стеван Јовић: математику, физику у II. и III. разр. природопис у II., мат. географију у III., цртање и краснопис; Јован Кнежевић српски језик у II. и III. р. немачки језик, антропологију, природопис у I. р. физику у I. р. и гимнастику. — Сваки је наставник имао по 20 часова недељно.

Приправници III. разр. хоспитовали су дозволом Високе кр. Земаљске Владе у Загребу недељно по 2 часа у овдашњој опћој пучкој школи, а у другом су семестру и практично предавали.

У почетку школске године уписало се у I. разр. 15 приправника, у II разр. 25 приправника, у III. разр. 19 приправника.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RC

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Почетком II. семестра ступио је дозволом Вис. Школ. Савета у I. разред још један приправник, који је прошле године ради болести неиспитан остао, и тако је ове године у ову учитељску школу у свему уписано 60 приправника. У течају године оставили су школу из I. разреда 3 приправника, из II. разреда 1, и из III. разреда 1 приправник. Према томе било је на крају године: у I. разреду 13 приправника, у II. разреду 24 приправника, у III. разреду 18 приправника. Свега 55 приправника.

По моралном владању било је у I. разреду: 2 примерна, 10 похвалних и 1 уредан; у II. разреду 8 примерних, 9 похвалних, 5 уредних, 2 не свагда уредна; у III. разреду 8 примерних, 8 похвалних и 2 уредна.

По успеху у наукама оцењено је у I. разреду с одликом 4 приправника, с првим редом 8, а с поправком 1. — У II. разреду: с одликом 6, с првим редом 13, с поправком 3, а с другим редом 2. — У III. разреду: с одликом 3, с првим редом 13, с поправком 1.

По вери били су сви приправници православни.

По завичају било је 36 приправника из Хрватске, 11 из Славоније, 2 из Угарске, 2 из Босне, 2 из Србије, 1 из Црне Горе и 1 из Старе Србије.

Из клирикалнога фонда уживало је 15 најбољих приправника народне стипендије по 80 фор. годишње. Осим тога раздао је Епарх. Школ. Одбор из Епарх. Препарандијског фонда потпора у износу од 1200 фор. и то: једному приправнику 90 фор., петорици по 80 фор., петорици по 70 фор., тројици по 40 фор., једному по 30 фор. и тројици по 20 фор.

Осим тога уживао је један приправник од финансијалнога ерара стипендију од 150 фор. год., а један потпору од 60 фор., од имовне општине петроварадинске пуковније уживао је један стипендију од 100 фор., од господарственога уреда огулинскога добио је један потпору од 20 фор., један 15 фор. и двојица по 10 фор.

Женска Добротворна Задруга Српкиња Пакрачански приложила је 92 фор. 84 новч., српско певачко друштво у Пакрацу 31 фор. 40 новч., од беседе, приређене у Дарувару, унишло је: 22 фор. 6 новч. а у разним другим приликама скупило се 29 фор. 17 новч. — Тај је новац издат као потпора и то већином у оделу оним сиромашним а добрим приправницима, који ни од куд иначе нису имали потпоре.

Здравствено стање приправника било је с малим изнимкама повољно. Болесне сиромашне приправнике лечио је бесплатно кот. лечник г. П. Јовановић.

Школска библиотека има са књигама, које су ове године набављене 562 дела у 674 свеске. — Библиотеци поклонили су књига: Његова Светост Патријарх Георгије, Његово Високопреосв. Епископ Мирон, Његово Високопреосв. Митрополит Београдски Михаило, Краљ. Академија у Београду, Књижаре браће Поповића, Јовановића и Јов. Радака, Српска манастирска штампарија, Уредништво „Срп. Сијона“ и „Бранкова Кола“, г. Коста Драгосавац, учитељ у Кусоњима и г. Петар Ивановић, учитељ у Чаглићу.

Учила имаде: за географију 10 комада, за метричке мере 24 ком., за цртање: 120 прегледалица и 6 модела, за музику 10 комада, за природопис 223 слике и комада, за физику 53 ком. за хемију 122 ком. за историју 2 ком., за економију 1 комад, за гимнастику 19 ком. за механичке радње 49 ком. у нумизматичкој збирци 9 комада.

Учила и књиге набављају се из своте што ју је Вис. Шк. Савет сваке године до сада у износу од 200 фор. одређено.

9. (21.) 10. (22.) 11. (23.) и 12. (24) јуна држани су закључни испити у присуству Високопреосвештенога Господина Епископа Мирона.

15. (27.) јуна закључена је ова школска година Благодаренијем и дељењем сведочанства.

Идућа шк. год. почеће 1. авг. (1. септ.) и то у новој школској згради, коју је набавио Епарх. Школски Одбор из Препарандијскога фонда, и у којој ће се поред школе и интернат основати.

Ш.

О НЕДЕЉНИМ ШКОЛАМА. *)

Није нам намера говорити овде о недељним школама у нашем смислу, које служе за продужење редовне свакидање школе, већ хоћемо у кратко да упознамо поштоване читаоце са недељним школама страних народа, које имају чисто религијозни карактер и којима је цел, да проповедају реч божију, да разјашњавају учење цркве и друге установе њезине.

*

Установу недељних школа приписују неки св. Карлу боро-

*) По руском извору.

мејском († 1584 г.) Те школе још и сада постоје у Милану; уставне школе од стране св. Карла боромејског, било је чисто местног карактера и његове су школе биле више катихизаторске, у којима световњаци нису имали никаква удела.

У половини 17. столећа, многи су се хришћани у Енглеској старали, да пронађу средства ради религијозно-моралног развијања деце; али сва та подухваћена била су приватна карактера. — Између 1780. и 1790. године установљене су биле недељне школе у Копенхагену; краљевска фамилија а по примеру њеном и други знатни људи у држави живо су учествовали на подизању недељних школа и врло често су и сами присуствовали на предавањима у њима.

Прави основалац недељних школа био је *Роберт Рајкес*, рођен 1736. године, по занимању своје прост штампар у Глочестру. Он је размишљао о томе, шта би се могло учинити, да се спречи лутање по улицама хиљадама деце, и чиме би се иста могла занимати у недељне дане? Зар не би корисније било, скупити их на једно место и поучавати их ма у чему? Што смисли то и учини! У својој четврти нађе он четири добродушне жене, које погоди, да му свака за шилинг, покупи недељом што више такве полудивље деце, морални напредак којих је јако лежао на срцу Рајкесу. Он се такође, обратио с молбом за помоћ и местном пастору, који му није љубав отказао. И тако су ето установљене биле недељне школе. С почетка су у њима предузимани и духовни и световни предмети, и на брзо се показаше добри плодови труда штампарева у његовој четврти. Деца па и одрасли јатомице су ишли у његову школу, тако да се више недељом нису могли видети беспосличари где по улицама тумарају. Охрабрен успехом својега предузећа, реши се Рајкес да своју установу прошири на све стране, и у томе га такође послужи срећа. Особито су радо примили Рајкесову установу англикански епископи, — тако да се већ 7. септембра 1787. године у Лондону основало друштво под називом: „*Друштво за издржавање и распростирање недељних школа*“. Поменуто друштво утрошило је на различне своје потребе у току од 14 година 100,000 франака! Истина, да су овакви огромни издаци у неколико оспоравали успех друштвени, али на срећу брзо се нађоше бесплатни наставници и надзорници, и недељне школе, почеше се без икаквих препрека распростирати.

У Шотландији прве недељне школе установљене су биле 1797. године, а идуће године усвојила су их и друга грофовства

Великобританска, Успех недељних школа не само да је задовољавао, него је шта више превазилазио свако очекивање.

У цели да васпитаници недељних школа, снабдевени буду с довољним бројем духовних књига, установљено би године 1803. тако звано „библијско друштво“. Успеси недељних школа били су огромни, особито после установљења горепоменутог друштва у Лондону, тако, да је већ у половини овога столећа број недељних школа износио 25,000, а посетиоци њихови сачињавали су 10 део целокупног становништва Велике Британије.

Услед тога, што су у недељним школама деловали световни људи, прегоше и пастори на живљи рад, јер увидеше велику важност недељних школа. У то доба почеше се оснивати разни комитети, друштва, књиге и брошуре којима је била цел да унапређују недељне школе, шта више установише се многобројне библиотеке, које су специјално одређене биле на услугу недељних школа.

Из Енглеске пренесоме недељне школе у Сједињене Северо-Америчке државе. Прва школа ове врсте основана је у Америци 1786. године; а установио ју је методистички епископ Хасбири. У америчким недељним школама, већином раде светски људи. Установна недељних школа има врло велику важност у Америци с религијозног гледишта. Као што је познато тамо је врло лако наћи много људи, који не припадају ни једној вери, па баш те недељне школе највише доприносе, да од неверних људи постају ваљани синови вере.

Недељне школе појавиле су се много касније и у Француској; влада је тек 1815. године притекла у помоћ пастору Мартону у Бордо-у, који је молио за потпору, да се њиме у истом месту установљена недељна школа, не затвори. Тек после десет година, када се сви уверише о користи школа ове врсте, установљен би засебан комитет за ширење њихово, али је исти на брзо укинут. У осталом та околност није много утицала на ширење недељних школа, јер се број њихов непрестано умножавао. Све ове школе стоје у рукама свештенства.

У Немачкој и Скандинавији највећу пажњу полажу на недељне школе методисте и баптисте. У Холандији и Белгији полажу врло велику важност на њих, а у француској Швајцарској такође.

У првом добу свога развитка недељне школе биле су у првом реду установљене за сиромашну децу, али се касније тај карактер њихов све више почео губити, јер се дознало, да се у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

њима предаје не само знање, него да се јако утиче и на религиозно осећање младежи.

*

Недељне школе само тада могу донети праве моралне користи, ако оне буду први проповедници евангелија. Потребно је дакле, да оне тамо где нема цркве замену исту. То је особито важно за Америку, али ни за нас није излишно, јер се може практиковати у онаковим местима, које су као филијале скончане с другим местима, те се у њима не може увек да одржава богослужење.

Евангелије је сила божија, која спасава свакога онога који верује. Проповедајмо га свима и свакоме, а особито младежи и необразованима, који треба да долазе у недељне школе. У недељним школама треба у овом погледу да раде заједнички и свештеник и учитељ. У ову недељну школу треба да долазе и одрасли људи, те да слушају реч божију; тиме би се спречио ружни обичај Срба, да недељом седе поред пића и карата, а добило би се много, јер разјашњавајући народу науку св. цркве учинили би, да би ју народ могао свесно љубити и бранити; звати се хришћанином у истини, а не само по имену. — Разуме се да се овде мора систематски радити, па разгледајмо у кратко и план тога рада.

У овој врсти недељне школе на првом месту ваља да се предаје свештена историја старог и новог завета. У свези са овим могу се упознавати поједини догмати и морална садржина евангелске науке. Осим тога особито се у недељној школи има обрађивати пажња на наставу у црквеном појању, јер је оно велики фактор за одржавање религиозног осећања код свакога, нарочито пак код необразованих.

Дух наставе у недељним школама има бити дух хришћанског васпитања т. ј. у недељној школи има се изобразити савест и то начином, који би ју ка Христу привео; који би ју учинио способном, да вада може сазнати и познати вољу божију, те према њој и живот удешавати.

И код нас је велика потреба, да недељне школе, у правом смислу буду недељне школе, у којима би се ширио дух Христов. Нека се у недељној школи по преимућству обрати главна пажња на развијање душе, која је за вечност одређена; те да тако слаби изађу из те школе оснажени, да могу чврсто ићи путем добра и правде, а који им пут једино религија може показати.

Делајмо у томе правцу и духу, на славу Господа нашега Исуса Христа и на утврђењу и проширењу царства Његова на земљи!

У Сомбору 3. јула 1897. г.

Ст. С. Илић.

МОЈИМ ИСКРЕНИМ ПРИЈАТЕЉИМА И ПОШТОВАТЕЉИМА.

„Школски Одјек“ у 20. броју свом од 10. Јулија ове године, донео је уводни чланак под насловом: „Избор главног школског надзорника и епархијског школског референта“, написан од неког, по свој прилици некадашњег мог ученика, који се скрива под знаком — в —.

У томе чланку на месту, где се о мени говори, каже се, да ја сам признајем, да сам под теретом година и под ударцима судбине због смрти моје деце сасвим скрхан и изнемогао, а уз то још, да сам очни вид скоро сасвим изгубио и постао за сваки рад у школи неспособан, па за то писац из велике своје према мени љубави, тера ме у мир.

За умирити моје, искрене пријатеље и поштоватеље, који су се за мене забринули, и многобројне моје ученике и ученице у свима крајевима, где се српска реч говори, изјављујем овде, да се ја, Богу милом хвала, подпуно здравим и за рад у школи способним осећам, па и ако сам у 67. години живота, ипак *без наочара* и данас читам и пишем, а за десет година, од како по поверењу високославног Школског Савета одправљам и дужност заменика главног школског референта, све моје реферате и извештаје написао сам својом руком, као што сам и ових дана спремио за српски црквено-народни сабор извештаје о раду Школског Савета, и о стању српских народних школа од 1890 -- 1896. године, који извештаји до 20 рукописних табака износе, а написао сам их ја мојом старачком руком и без наочара.

Истина је, да су ми за 12 последњих година два пунонадеждна одрасла и мила сина Свеслав и Милан и моја млађа нигда непрежаљена ћерка Персида по неиспитаним божијим судбама из круга породичног у вечност пресељени, али ја сам християнин а наука мога Спаситеља учи ме, да је све на овом свету привремено, и да је тек с оне стране гроба прави и вечити живот, где ћу се ја са мојим покојницима, кад буде божија воља, опет састати, па с тврдом вером овом и надом трпељиво сам, као негда праведни

Јов, сносио и сносим не само она искушења, која ме снађоше у породици, него и све оне погрде, са којима ме обасипају јавно и тајно моји злотвори за цело време мојега 44. годишњег рада.

У Сомбору, на дан свете великомученице Марине (Огњене Марије) 1897.

Никола Ћ. Вукићевић,

српске учитељске школе сомборске управитељ
и пристављени заменик српско народног главног школског известиоца

МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О ШКОЛАМА У ГОДИНИ 1895-96.

Године 1895—96. било је 2,930.616 деце за школу способне, а прошле године 2,925.115. У школу је ишло 2,333.876 деце, а није ишло у школу 601.900 деце. Од 1891. године број деце која су ишла у школу повећао се са 300.000, број школских дворана са 1233, а број учитеља је повећан са 1.263. Поред тога је и трошак на издржавање школа од 1890 године повећан са 3,600.569 ф.

Године 1895—96. било је 16.884 народне школе, овај број је повећан са 46. Број деце која су бар 8 месеци ишла у школу био је 2,088.965. Те године имало је све школске ствари 2,176.329 деце, и овај је број према прошлој години повећан са 68,165. Број деце која су навршила 12 годину и оставила основну школу, те по томе и научила читати и писати био је у години 1895—96-ој 277.381. И овај је број повећан са 3961.

У погледу наставног језика од 16.884 школе био је у 9810 школа наставни језик искључиво мађарски. Поред мађарског још други један језик у 3277 школа. Без мађарског језика са једним наставним језиком било је у 3768 школа. Без мађарског или са мађарским још друга два језика било је у 3.797 школа. Од 7074 школе у којима није био искључиво мађарски наставни језик постигнут је успеху мађарском језику у 5032 школе, а у 2042 школе није постигнут никакав успех.

Године 1895—96 било је 26.650 учитеља. Оспособљених учитеља је било 24.536. Редовних 24.166, помоћних 2484 учитеља. Од тих је говорило мађарски 17.550, по мало мађарски је говорило 1249 учитеља, а нимало није знало мађарски 506 учитеља. Број учитеља који добро знају мађарски повећан је са 468, а број оних који или мало или баш ништа не знају мађарски умањен је са 214.

Године 1895—96 било је 246 грађанских школа, од тих је 74 државних. У грађанским школама било је 34.819 ученика са 2193

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

више него прошле године. Највећи контингент ових ученика чине они из жупанија између Дунава и Тисе. — Виших девојачких школа било је 25, у којима је било 4544 ученице, са 580 ученица више него прошле године.

О забавиштима. Године 1896 било је у 1790 општина 2115 забавишта, од тих је 1078 редовних, 172 стална и 865 летњих чувалишта, у којима је радило 2222 особе са 166.259 деце. Од тих је у редовним забавиштима радило 1174 особе са 103.350 деце. Годишње издржавање забавишта стало је 977.170 фор., од којих је 170.881 фор. из државне благајне добивено. Број забавишта је за годину дана умножен са 95, а број забавиља са 103. У 1844 забавишта је наставни језик искључиво мађарски, а само 7 забавиља има, које не знају мађарски. Много неспособљених забавиља је радило у забавиштима. Тако је у редовним забавиштима било 87 неспособљених забавиља, а у чувалиштима 470 неспособљених, дакле више него четвртина од укупног броја забавиља.

Године 1895—96 било је 74 учитељске школе са 5.222 ученика, са 396 више него прошле године. Учитељских оспособљења добило је 1021 ученик и 506 ученица, од тих је 97 оспособљења за грађанске школе и више народне школе. Број учитељица порастао је у години 1895—96 са 224. У опште се примећује да је број учитељица сваке године све већи. Па ипак има још доста општина без учитеља. С тога је министар просвете издао наредбу, да се од сада и свршене забавиље могу узети за учитељице основних школа, али су после двогодишње практичне радње дужне положити испит за учитељско оспособљење.

На све учитељске школе потрошено је 1,294.862 фор. Просечно је потрошено на једног ученика у државним учит. школама 400 фор., а у вероисповедним учит. школама 231 фор. На издржавање вероисповедних учитељских школа издала је држава 788.033 фор. припомоћи.

М. Б.

ИСПИТ ЗРЕЛОСТИ У ЖЕНСКОЈ УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ У ГОРЊЕМ КАРЛОВЦУ ГОДИНЕ 1897.

У српској женској учитељској школи у Карловцу било је 1896/7. школске године 53 приправнице, од којих су 39 Српкиње православне вере, а 14 Хрватице римске вере. Од ових било је у првом разреду 9 православне вере, 4 римске вере, а 1 протестантске вере, свега 14; у другом разреду било је 8 православних, 5

римкиња, свега 13 ученица; у трећем разреду било је 11 православних и 4 римкиње, свега 15 ученица; и напослетку у четвртном разреду било је 11 приправница, које су све православне вере.

Пошто су приправнице четвртога разреда у другој половини месеца маја разредни испит положиле, а затим су и прописане по штату овога завода писмене испите положиле, сљедовао је устмени испит зрелости, који је под председавањем заменика главног школског известисца Николе Ђ. Вукићевића 4., 5. и 6. јунија држан. Од стране епархијске управе присутан је био, као повереник на овим испитима пречастни господин протојереј Адам Муждека.

После свршеног испита зрелости састављена је разредница кандидаткиња, а у недељу 8. јунија после службе божије објављен је резултат испита зрелости.

Од 11 испитаних кандидаткиња проглашене су пет за зреле са отликом, а то су ове: Добрила Глибоњска из Горњег Карловца, Драгиња Јандрићева уз Паучја, Сара прозвана Зорка Обрадовићева из Плоче (у Хрватској), Анка Петровићева из Класнића у Хрватској и Милка Дракулићева из Сиска. Још су проглашене просто за зреле ове четири кандидаткиње: Илинка Јањанинова из Дубраве, Милица Јањанинова из Рјеке, Софија Летичина из Мајских Пољана, и Станица Радичашинова из Топускога. — Две кандидаткиње и то Марија Драгиња Боротина и Милева Шумоњина имају после два месеца поновити испит из математике.

Заменик гл. школског референта је после обављеног испита зрелости, 7. јунија прегледао српску вероисповедну основну школу у Г. Карловцу, која служи за вежбаоницу, и сва три нижа разреда женске учитељске школе, а такође и изложбу женских ручних радова приправница и ученица основне школе.

У српској основној школи горњо-карловачкој било је 30 мушке и 26 женске, свега 56 школске деце, која су подељена у 4 разреда и обучавају се од једног учитеља и у једној школској дворани.

В.

КАКО ТРЕБА ВОДИТИ ДНЕВНИК И БЕЛЕЖНИЦУ О МЕСЕЧНОМ УСПЕХУ УЧЕНИКА?

Ова два записника у српској народној школи воде се упоредо на читавим штампаним табацима, који се у књигу увезати имају. На сваком табаку с леве стране налази се *дневник* а с десне попис успећа дечијег.

Дневник има следећа одељења: 1. текући број, 2. име и презиме ученика, година рођења, име оца и занимање и број кућевни и предграђе, 3. месеци у школској години, 4. похађање школе (ово одељење подељено је на 31 месечни дан с управним и на десет месеци положеним повукама.) 5. означање, колико је пута био ученик у школи и колико није, 6. колико је пута изостао и колико није.

У дневнику изостајање ученика има се забележити са запетом и то свако по дана сматрају се као једно изостајање. Из јутра се бележи с леве стране а после подне с десне стране; изговорен час значи се с тачком на врху потеза, болешћу изговорен час бележи се писменом „б“. Недељни дани означавају се с озго стављеним писменом „н“ а празници с писменом „п“ а испод тога бележи се изостајање каталога и цркве с леве стране и с десне стране. Дани или полудани одмора седмичног означају се с малим озго стављеним писменом „о“ а у којима се разредима држи у то доба црквено појање ту се води тога дана изостајање редовно. На крају овога записника сваког месеца има учитељ с цифрама означити колико је пута ученик био у школи, пребројивши свако празно место односно празне полудане; за тим у дотичну рубрику забележити колико пута ученик није био у школи, а за тим колико је одсуства извинио.

На другој страни дневника изложена је бележница месечног успеха из сваког појединог наставног предмета, с исказима у погледу детињег здравља, умне бистроће, пажње, прилежности и моралног владања. У рубрику о успеху бележи учитељ на свршетку сваког месеца оцене о успеху дечијем с цифрама. Бројка 1 означаје *врло добар* успех, број 2 означаје *добар*, 3 означаје *довољан*, а 4 *недовољан* успех. Ове се белешке уписују последњег школског дана сваког месеца онако, како је тај ученик просечно из дотичног предмета одговарао. С тим знацима (1, 2, 3, 4,) уписује се на крају месеца исказ о здрављу, бистроћи, пажњи, прилежности и владању. Код моралног владања 1 означаје *примерно*, 2 *похвално*, 3 *уредно*, 4 *неуредно*. За здравље 1 означаје *потпуно здрав*, 2 *здрав*, 3 *слабога здравља*, 4 *болестан*. Код умне бистроће 1 показује *даровитог ученика*, 2 означаје *бистрог ученика*, 3 *средњег* а 4 *слабог*. Код прилежности: број 1 означаје *најприлежнијег ученика*, 2 *прилежног*, 3 *променљива у прилежности* а 4 *небрижљива*. Пажња се означаје овако: 1 *постојано пажљив*, 2 *обично пажљив*, 3 *променљив у пажњи*, 4 *расејан*.

WWW.UNIBL.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Белешке на крају свакога месеца прочитају се ученицима, период 10-ог месеца у рубрици 11-ој означаје се црвеним мастилом успех из сваког појединог предмета на крају године, и просечни исказ у погледу детињег здравља, бистроће, прилежности и владања, као и општа оцена успеха из свију предмета. У последњу рубрику стављају се особите примедбе (нпр. био је строго кажњен због овог узрока — или особито добар.)

В.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

ПЕДАГОГИКА или наука о васпитању, одштампана предавања од **Стеве Чутури**ла. Београд 1895., штампарија „код Просвете“ С. Хоровица; цена 2 динара.

У стручне књиге, којима можемо рећи да су нам добро дошле, може се убројити и ова књига, којој је племенита и посредна задаћа: да испуни колико толико празнину у стручној нам педагошкој литератури. Писац њен, познати г. Чутурило, употребио је zgodну прилику, те је као предавач педагогије на вишој женској школи, која измеђује стручну учит. школу, нанизао и уредио своја предавања према одређеном обиму градива те школе у једну целину.

Ко поље познаје нашу стручну педагошку литературу, признаће с нама заједно, да ми још немамо систематски написане педагогике, и ако би било људи за тај посао. Да исте немамо, свакако су криве прилике, у којима се налазимо. Потреба оваквог дела не да се опоречи, но не смеју се усудити ни писци да пораде, нити накнадници да издају ма одељак по одељак. Овом је као да први узрок неразвијена публика за оваково дело, и ако број учитеља Срба у хиљаде удара!

Педагогика ова је учило и рађена је по принципима разних светских педагога; а по разређивању градива, држао се писац, колико сам видео, највише Линднера. Ово „разних“ светских педагога наглашавам због тога, што тиме хоћу да споменем не само педагоге-филозофе са њиховим разним принципима, као што су Хербарт, Цилер, Вунт итд., но и педагоге дидактичаре, који су својим радом заступали разне принципе.

Тиме је одиета много учинио писац ове књиге, јер пружа прилику тачнијем изучавању педагошке науке не само ђацима стручне учитељске школе, но и сваком, кога ова лепа струка занима.

Већ сам увод, изузев које омање грешке, иоле назљивог читаоца задобија. У лепом облику и разложно расправља ту дугогодишњи практичар Чутурило основне одношаје васпитања. На првом месту је реч о *потреби* васпитања, — јер је човек организам, који подлежи законима развитка, на који утичу две силе: спољашња, творачка и унутрашња, која изнутра зида и развија организам људски. Посредник ових сила је нервни систем. По способности људске природе да прима утецаје и да их рефлектује извађа се и могућност образовања. Разлика животворне силе људског организма која се

*) Овај преглед, због нагомиланог материјала тек је сада могао доћи у лист.
Ур.

састоји из организма душе и тела, која су рођењем човековим такођер у свом зачетку, изазивају потребу образовања, што обично врше у првом реду родитељи, и одраслији, друштва, школа, итд.

Образовање људско почиње првим часом доласка на овај свет. То прво образовање врши васпит, а наставља настава (обука) и траје до такозваног пунољетства. Главни чиниоци, односно средишта овом раду су: природа, друштво и коб (судбина), која утиче *ex improviso*, изненада.

Што се тиче средстава за васпитну радњу наводи писац главније науке, којих се морамо држати а те су: етика, наука о моралу, психологија наука о души и логика, наука о здравом мишљењу. Читав план науке о васпитању дели писац на четири дела, који су: педагошка телеологија, у ком се делу излаже циљ васпита, како га етика одређује. Други је део педагошка хигијена и психологија које се баве негом тела и васпитом духа. Трећи је део методологија. Четврти део је о разним врстама васпиталишта и васпитача.

Први део споменутог плана, телеологију је обрадио писац у 54 одељка, који чине четир параграфа у главном. У првом параграфу се говори о човеку и васиони у опће и закључује се бесмртност душе човекове, силе што човека оживљава и покреће, а она је део опште и вечне силе, што васионом влада. За овим се говори о деловима људског оцстанка, у коме важно место заузима и лепо израђено о нагонима, који су предмет васпитне радње. Наредни део говори о аномалијама људске природе, које се лече васпитом породичним, школским, друштвеним, као што су уредбе (закони) и казне.

Пре но што је реч о педагошкој психологији, бави се писац у *степином* обиму педагошком хигијеном, и то негом тела у сези са спољашњим уређењем школе. Педагошка психологија почиње утецајем материја на човеково тело, а те су н. пр. ваздух, вода, метали, етар, електрицитет, итд. Те материје посредством нарави изазивају у човеку рад, који почиње радом чула, па овима онда треба посветити особиту пажњу и неговати их. У ствари даље обраде о чулима, живцима и њиховој радњи писац се доста опширно бави истима и дели према том раду психологију на четири дела. Прво је *сазнање*, које се базира на душиним учинима, осећају и опажају, посматрању, представи и појму.

Други је део *чувствовање*, продукт осећаја и престава, а по извору су телесна, интелектуална, морална, религиозна, естетична и самочуства (чувство свога „ја“). Трећи је део *тежња*, којих је круна воља. Четврти је део *темпераменти* (ћуди) стални удешаји живчаног система, по којима се један човек од другог разликује. При сваком излагању ових делова додаје писац примера за потврду, или за разјаснење постављених правила и дефиниција.

Чим сам први пут прочитао ову педагогику, која је у првом реду наменута ученицима, која је дакле учило, спомоћна књига за изучавање педагогије, изрекао сам у себи, а сада и јавно суд: *да би ова ваљана књига још ближе циљу била, да је писац узео више индуктиван начин, те да је из примера стварао правила и дефиниције*. За изучавање психологије на стручној учит. школи је најподеснија књига тим начином написана, а на искуству доказаној истини: *да се правила душе пажте, ако су на примерима изведена*.

Иза методолошког дела узима писац васпитни део (дисциплину) и средства, којима се даде постићи и одржати иста. Као последње средство за одржање дисциплине узима и Чугурило казне, које су у главном тројаке: казне части, слободе и телесне, од којих последње треба избегавати, но у нужним случајевима (при крађи, лажи, упорству итд.), не смију се пропустити; јер је ово пропуштање од замашнијих последица, но што се мисли да је телесна казна.

Завршни део, додатак овој педагогици је реч о породичком, школском и заводском (завода ван школе и породице) васпитању и врсти им.

Овим нека је укратко пропраћена ова педагогика, којој не смемо тражити, што но реч, као што је код нас обичај, длаку у јајету, већ да пожељимо писцу, да нам је у нужном попуни, исправи и продужи. У осталом, нека је хвала писцу, што је уложио труда, те нам израдио педагогику, која је као први део (уводни) најбоље одговорила потреби стручних школа.

Још једном нека је препоручена педагогика, о којој је овде реч. Одиста ће се њоме многи, нарочито почетници, стручњаци користити.

Пакрац, јануара 1897. г.

Јов. Јанко Кнежевић.

НЕКРОЛОГ.

† **Светозар Бајић** учит. приправник прве године у Сомбору, не знајући пливати, удавио се при купању у Францову каналу 5. јуна т. г. по подне у 18. години свога живота. Сахрањен је сутра дан уз велико саучешће. Опроштајне беседе изговорили су му саученици Григорије Мирковић, Михаил П. Анокић и Светозар Радашин.

† **Василије Димитријевић** умировљени селиштни учитељ у Новом Саду, преминуо је у лепој старости течајем месеца јуна ове године у Новоме Саду.

† **Протојереј Павле Балта** парох новосадски и катихета на новосадској вишој девојачкој школи, преселио се у вечност 13. јулија, на дан собора св. архангела Гаврила, у 81. години свога живота, у Новоме Саду. Послужио је кроз веома дуги низ година савесно и верно олтару господњем, и просвети народној. Сахрањен је уз велико саучешће. На опелу је чинодејствовало Њ. Високопреосвештенство епископ Герман уз асистенцију многобројног свештенства.

† **Константин Стефановић** умировљени учитељ у Новом Саду преминуо је 15. Јула о. г. у 77. години живота.

Бог да их прости и помилује!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Комитенти за место главног школског референта. За звање српско-народног главног школског референта поднели су молбе ови :

1. Никола Ђ. Вукићевић управитељ српске учитељске школе сомборске, који већ пуних 10 година по поверењу вел. Школског Савета отправља звање главног школског референта, као пристављени заменик.

2. Јован Грчић професор гимназије новосадске.

3. Димитрије Нешковић оспособљени српско-народни учитељ и кр. школски надзорник у беловарској жупанији.

4. Др. Ђорђе Протић испитани ср. нар. учитељ, професор гимназије сарајевске.

5. Радивој Поповић испитани срп. нар. учитељ и приватни учитељ глухонемих у Митровици.

6. Димитрије Калић професор у сомборској учитељској школи.

7. Тома Павловић други бележник народних фондова, који обећава да ће пошто изабран, буде за референта, за две године докторат права и филозофије положити.

Комитенти за звања епархијских школских референта. За звање епарх. школских референта поднели су сл. срп. народном сабору молбенице ова господа :

1. Јован Поповић привремени епарх. школски референт дијецезе темишварске и вршачке, моли за сталност.

2. Милан Стојшић професор учитељске школе сомборске и посланик саборски моли за референтско место у бачко-будимској дијецези.

3. Мата Косовац учитељ меленачки и

4. Љубомир Лотић учитељ кикиндски моле за референтско место у Темишвару и Вршцу.

5. Јован Благојевић учитељ више девојачке школе сомборске иште се за референта у бачкој и будимској дијецези.

6. Богољуб Бакаловић учитељ у Купинову, и

7. Јован Драгосављевић учитељ у Слуњу ишту се на оба референтска места.

Српско словенски школска општина у Турцу-Северину (у Румунији) у седници својој од 15. јуна 1897. године, сходно чл. 14. А. својих статута, изабрала је за свога *иоучасног председника*, уредника нашег листа *Николау Ђ. Вукићевића*. О том избору известила је она изабранога и послала му је штампану диплому. — Ст. С. И.

Испити. На сомборским православним српским народним школама, одржани су закључни годишњи испити концем месеца јуна и то почињући са 22. па до 28. закључно. Успех испита у опште узевши био је задовољавајући.

— На селиштним школама обављени су испити већ концем месеца маја, због пољских послова. — На дан св. апостола Петра и Павла одржано је свечано благодарење у саборном св. Ђурђевском храму и тиме је ова школска година завршена.

Православна српска школа у Загребу. У течају 1896/97. шк. године уписано је било у ову школу 84 деце, са осам више него прошле године — Наставнички збор поменуће школе сачињавали су: катихета пречасни г. јеромонах Амвросије Павловић; учитељ Мита Грујић и учитељица Јелена Пањковићева. — Из извештаја се види, да су од целокупног броја деце (на крају шк. године) њих 29 с одликом свршили своје науке; занета врло лепа појава. — Приметити би имали, да се у званичном извештају не би смела *вера* наша називати *српско-православном*, већ само *православном*.

Постављење. Вис. Школски Савет у последњој седници својој, на молбу г. Стевана Јовића привр. професора математике и природних наука у пакрачкој учитељској школи, поставио га је за професора истих предмета у сомборској учитељској школи.

Школе у Русији. У Русији има 71.500 народних школа са 3,355,140 ученика; 339 средњих школа, 241 семинар, 193 женске гимназије са 30 завода за васпитање и 61 женска школа. Универзитета има 9, у којима је 1894. године било 13,944 слушалаца. — У последње време отварају се у неким местима школе за одрасле неписмене младиће и људе. Овакових школа било је у кијевској губернији 28, у черниговској 22, у волинској 21, у подолекој 18 и у полтавској 6, школе ове посећују младићи од 13—16 година, али има и људи од 30—40 година. Ове школе деле се обично на три одељења: у првом су они који не знају читати и писати, у другом се понавља оно што се упило у основној школи, а у трећем се предаје оно што је најпотребније за практичан живот. — У западном Туркестану у Азији још нема школа. Руска влада је ради тога устројила неколико жељезничких вагона, који за школу служе; у исто време поставила је и учитеље за те школе. Ове путујуће школе задржавају се у одређено време на појединим станицама. Деца која ту чекају, уђу у школу и у њој уче науку вере, читати, писати, рачунати и граматiku. По томе деца изађу, а учитељ са школом заједно путује даље.

Позитивно дело. У Србији, у срезу голубачком, округу пожаревачком, на предлог начелника среза голубачког скупштина реченог среза решила је, да се приликом овогодишњих испита изда *сто динара* на набавку књига које се имају поделити одличним и врло добрим ученицима.

Педагошка изложба, приредиће се у Бечу идуће године. На овој изложби биће изложена наставна средства и предмети за чување и неговање младежи. Ово ће бити занета интересантна изложба, и требало би да ју сваки српски учитељ посети, јер ће се њоме у многоме моћи користити.

Надзор основних школа у Србији коцем 1896/97 шк. године. Свршетком ове школске године било је у Србији одређено 54 школска надзорника, који су све основне школе обишли и у њима испите руководили. Надзорници ови већином су професори, а има међу њима и неколико учитеља.

Р А З Н О.

Црквено Народни Сабор. По дозволи Њ. Величанства Цара и Краља Фране Јосифа I. сазвала је Њ. Светост патријарх Георгије, наш црквени народни сабор у Ср. Карловце за Петров дан о. г. — Сабор је реченога дана у присуству краљевског комесара преузвишеног барона Федора Николића од Рудне отворен и свој је рад отпочео. У овај сабор изабрано је шест учитеља за народне посланике. — Такође по милостивој дозволи Владаревој, сазвала је Њег. Светост патријарх и Св. Архијерејеки Синод, који ће између осталих својих послова обавити и избор епископа за обудовљену епархију будимску.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Сад је изишла из штампе „*Општа педагогика*“ од *дра Војислава Бакића*, професора Велике Школе у Београду. Књига има 32 табака. Цена јој је 2 фор. 50 новч. (5 круна). Књига се ова за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину и Црну Гору може добити у књижарници Миливоја Каракашевића у Сомбору (Zombor, Bácska). — Ко за ову књигу напред пошаље новац упутницом, добиће је с плаћеном поштарином.

Школа и учитељство пред петровдански сабор 1897-ме године. Написао Љубомир Лотић. Прештампано из „Школског Одјека“. Цена 20 новчића.

Први шематизам српске православне епархије темишварске за годину 1897. Саставно протођакон *Евгеније Летица* пр. бележник епархијски. Издао епархијска управа темишварска. У Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија 1897.

Примили смо још и извештаје: О православном срп. богословском училишту у Ср. Карловцима; О в. дев. школи у Новоме Саду; О в. дев. школи у Панчеву; О срп. великој гимназији у Новом Саду; О срп. в. дев. школи у Сомбору — све концем 1896/97. школске године.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У *Шароку* (Барања) тражи се учитељ. плата је 300 фор. за повторну школу 40 фор., слободан стан, један комад земље и башту, огрев за себе и за школу. Рок до 15. августа.

— У *Санади* (Торонталска ж.) тражи се учитељица. Плата је 300 фор. стан с баштом у огрев. Рок до 10. августа.

— У *Дероњи* тражи се учитељ. Плата је 300 фор., 6 кат. јутара земље, 2 хв. дрва, стан с баштом. Рок до 6. августа.

— У *Фењу* тражи се учитељ. Плата је 300 фор., слободан стан; с баштом и огревом. Рок до 6. августа.

— У *Сри. Пардању* тражи се учитељ. Плата је 400 фор. слободан стан; два и по ланца земље на коју учитељ порез плаћа. Другог прихода у готовом: 37 фор. и два хвата дрва. Рок до 6. августа.

— У *Тиса св. Миклошу* тражи се учитељица. Плата је 300 фор. 40 ф. за повторну школу; стан, башта и огрев. — Рок 31. јула.

— У *Нађфали* тражи се учитељ. Плата је 400 фор., 4 ланца ораће земље, $\frac{1}{2}$ ланца баште; на земљу учитељ порез плаћа; слободан стан и поред овога башта: за рачуноводство и пероводство 10 фор. — Рок 6. август.

— У *Мокрину* траже се два учитеља. Плата је свакоме: 500. фор. — станарина 120 фор., — 50 фор за огрев и за писаћи прибор 7 фор. (Стан могу после добити и у нарави.) — Рок 6. август.

— У *Суботици* (Банат, п. н. Јам) тражи се учитељ. Плата је 300 фор. за повторну школу 40 фор., паушала 12 фор., 4 ланца ораће земље на коју учитељ порез плаћа, 6 хв. дрва за себе и за школу, слободан стан. Рок до 1. августа.

— У *Модошу* тражи се учитељ. Плата је 510 фор., 10 фор. паушала, огрев, $\frac{3}{4}$ л. пољске баште, слободан стан. — Рок 6. август.

— У *Суботици* (Бачка) на салашима *Келебији* тражи се учитељ. Плата је 400 фор., два јутра баште, слободан стан, огрев и 10 фор. паушала. Рок до 1. августа.

— У *Новом Св. Ивану* тражи се учитељ. Плата је 400 фор., за повторну школу 40 фор., за перовођство 25 фор., 2 јутра ораће земље на коју учитељ порез плаћа, слободан стан и огрев. — Рок до 3. августа.

— У *Манастиру Жигомислићу* (код Мостара) тражи се учитељ. Плата је 400 фор. годишње, стан, храна с братством, огрев и послуга.

— У *Мостару* у Херцеговини траже се два учитеља и једна учитељица. Плата је сваком учитељу 600 фор. стан и огрев, а учитељици 550 фор. стан и огрев. Рок до конца јула. Молбенице треба шиљати г. владином поверенику Климбургу.

— У *Пикрацу* на прав. српској учитељској школи имају се поунити катедре за математику и природне науке, и за српски језик, историју и географију. Молбенице се шаљу в. Шк. Савету. Рок 3. август.

— У *Кинифалуци* тражи се учитељ; плата је 340 фор. а. вр., за повторну школу 36 фор., за перовођство — ако га води — 20 фор., 3 ланца земље, слободан стан, врт и четири хвата дрва. Рок 24. август.

— У *Врјану* тражи се учитељ; плата је 300 фор., 20 киб. жита и 20 киб. кукуруза, 4 хв. дрва, $\frac{1}{4}$ ланца баште ван села, за повторну школу сваке друге године 40 фор., слободан стан с баштом. Рок 15. август.

— У *Јасеновцу* тражи се учитељ; плата је 500 фор., слободан стан с вртом и огрев. Рок 31. јули.

— У *Бајши* тражи се учитељ; плата је 160 фор., 20 ланаца земље на коју учитељ терете сноси, слободан стан с вртом. Рок 3. август.

— У *Шароку* (Барања) тражи се учитељ; плата је 300 фор., 40 фор. за повторну школу, један комад земље и башта, стан и огрев. Рок 15. август.

— У *Баги* (Fehér megye) тражи се учитељ. Плата је 300 фор. 5 лан. ораће земље на коју општина терете сноси; за перовођство 5 фор. за огрев 23. фор. и слободан стан.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска 1897/8. година 1. Септембра по ст. календару.

У смислу наредбе Високосл. Школског Савета течај школски траје четири године.

У учитељску школу примају се :

а) за приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајесту годину навршили и четврти гимназијални, четврто реални или четврти разред грађанске школе с *довољним* успехом свршили.

Такође могу бити примљени и они, који немају сведочанства од ових разреда али ће они дужни бити овде пријамни испит полагасти из науке вере, срп. мађ. и немачког језика, историје, географије и рачуна у обиму у колико се у грађанским школама исти предмети предају. Овај пријамни испит држаће се 30. и 31. августа у 8 сахати пре подне.

б) за приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајесту годину живота навршиле и IV. разред српске више девојачке школе с *добрим* успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава, из малог црквеног појања овде с добрим успехом положити.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они, који су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом.

Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора да ће их они за време бављења у овом заводу о свом трошку издржавати, на којој изјави мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Стан и храна само се у приватним кућама, са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору, 15. Јулија 1897.

Н. Ћ. Вукићевић,

управитељ српске учитељске школе сомборске.

 Да би могао лист овај и даље до краја године излазити, позивају се сви дужници, који до сада платили нису за прошле године, да то што скорије учине. Исто тако умољавају се и она господа, која лист примају, а за ову годину нису нам још претплату послали, да то што скорије учине.

Администрација „Школскога Листа“.

Издаје и уређује : **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.